

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יז, תשכ"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

”יעמדו על הברכה”

הוועדה המרכזית למונחי הטכניקה שלחה לי בחדשים האחרונים שני מילונים: מילון למונחי הביוב וההתקנה התברואית ומילון למונחי תורת המדידה בעבודות מתכת. בהקדמה ברכה למשתתפים, ואני בתוכם. הברכה היא במליצה המקובלת והמשובשת יעמדו על הברכה. אם העומד על הברכה ברוך יהיה, משמע שהעומד על הקללה ארור יהיה?

יש כאן גילוי פנים בתורה שלא כהלכה וסילוף דברי התורה. התורה אמרה בפירוש „אלה יעמדו לברך את העם” (דב' כז, יב), „ואלה יעמדו על הקללה (שם, יג).

האם כוונת התורה לקלל שישה שבטים בישראל? חלילה.

הברכה היא על המבורך או על ראשו, ולא תחת רגליו, והוא עליה: „והבאתי עלי קללה ולא ברכה” (בר' כז, יב), „ברכות אביך... תהיינה לראש יוסף” (בר' מט, כו), „ברכת אובד עלי תבוא” (איוב, כט, יג).

רבים, גם גדולים וחשובים, מצטטים עפ”י הזיכרון ואינם נוקטים את הכלל „ניתי ספר ונחזה”.

בזמן האחרון הרחיב סופר ובלשן חשוב את היריעה גם על התודה ו”מעמיד” את מבורכיו „על התודה והברכה”. את השיבוש הנ”ל יש לשרש, ואין לגרוס כאן „שבשתא כיון דעל על”.

הכמי לשון אחדים, שפנינו אליהם בעניין זה, אמרו לנו, שהמליצה יעמוד על הברכה במשמע "תבוא עליו ברכה" מקובלת בספרות העברית זה כמה דורות. אולם עד היום לא המציאו לנו מקורות לשימוש הנ"ל בספרות. אנו מפרסמים את מכתבו של מר טישלר, שמא ישכילו הקוראים להמציא לנו מראי-מקומות, וכל המביא עדות קדומה יותר, הרי זה משובח (ע"א).

מתשובות המזכירות המדעית

קיים הבדל ברור בין המושגים ציוויליזציה וקולטורה. בכל המילונים שניהם מתורגמים או מוסברים תרבות. אולם אם נקבל, שתרבות היא "קולטורה" במובן הטהור, הרי יש הכרח במונח מיוחד ל"ציוויליזציה".

אם נתבונן בשימוש שתי המלים בלשונות שונות, באסכולות שונות ואצל סופרים שונים, נמצא, שההבדל ביניהן אינו ברור כלל. לפי המקובל בסוציולוגיה החדשה אין למעשה הבדל בין שני המונחים, וגם בפנינו משמשות תרבות וציוויליזציה בערבוביה לעתים קרובות. העניין טעון בירור מצד המושגים לפני הביורור מצד הלשון, שכן קביעת המונח תלויה בהגדרת המושג.

והרי הצעה, שהציע חבר האקדמיה, פרופ' דב סדן, לפי מה שמצא בספרות: "ציוויליזציה" — מדון. מלה זו גזורה מן מדינה, כנראה בהשפעת הלשון הערבית, שבה משמש השורש מן בצורות שונות להבעת העניין הזה (ע"א)